

KURDISH LEGENDS

Stories of Love, Resistance and Memory

EFSANEYÊN KURDÎ

Çîrokên Evînê, Berxwedanê û Bîranînê

A bilingual cultural reader | English & Kurmanji
Kurdistan Voice • Cultural Heritage Series • 2026

Editorial note | Têbîniya edîtorî

This reader presents five influential stories associated with Kurdish cultural memory. They belong to different genres: epic, classical written literature, oral romance and historical memory. No single retelling can represent every regional variant. The prose below is an original, accessible retelling—not a translation of a particular manuscript or a claim that every event happened historically.

Ev berhem pênc çîrokên girîng ên bîra çandî ya kurdan pêşkêş dike. Ew ji cureyên cuda ne: destan, edebiyata klasîk a nivîskî, çîrokên evînê yên devkî û bîra dîrokî. Tu vegotinek nikare hemû guhertoyên herêmî temsîl bike. Nivîsa li jêr vegotineke nû û hêsan e; ne wergera destnivîseke taybet e û ne jî îdiaya ku hemû bûyer bi awayekî dîrokî qewimîne.

Contents | Naverok

1. Kawa and Newroz | Kawa û Newroz

2. Mem and Zîn | Mem û Zîn

3. Siyabend and Xecê | Siyabend û Xecê

4. Zembîlfiroş | Zembîlfiroş

5. Dimdim Castle | Keleha Dimdim

Sources and further reading | Çavkanî û xwendina zêdetir

1. Kawa and Newroz | Kawa û Newroz

ENGLISH

In a familiar version of the story, a cruel ruler called Zahhak brings fear to the land. People live beneath the shadow of his power, and families mourn those taken from them. The blacksmith Kawa, whose own family has suffered, refuses to remain silent. He raises the leather apron of his trade as a banner and calls others to stand against tyranny.

The rebellion changes the meaning of an ordinary object. The apron, once a sign of daily work, becomes a symbol of collective courage. In Kurdish Newroz storytelling, the victory is remembered with fires lit on the mountains: light signals freedom, renewal and the arrival of spring.

This is not a dated eyewitness account of the origin of Newroz. It is a powerful narrative that connects a wider Iranian epic tradition to Kurdish celebrations and political-cultural memory.

KURMANCÎ

Di vegotîneke navdar de, serdestekî zalim bi navê Dehaq tirsê li welat belav dike. Mirov di bin siya desthilata wî de dijîn û malbat ji ber windakirina kesên xwe xemgîn in. Hesinkar Kawa, ku malbata wî jî êş kişandiye, êdî bêdeng namîne. Ew pêşmalê xwe yê çermî wek alayekê bilind dike û mirovan gazî dike ku li dijî zordariyê rabin.

Bi vê rabûnê tiştekî rojane wateyeke nû distîne. Pêşmala hesinkarî dibe nîşana wêrekiya hevpar. Di çîrokên kurdî yên Newrozê de, serkeftin bi agirên li ser çiyayan tê bibîranîn: ronahî nîşana azadî, nûbûn û hatina biharê ye.

Ev ne belgeyeke dîrokî ya bi tarîx a destpêka Newrozê ye. Ev vegotîneke bi hêz e ku kevneşopîya destanî ya îranî bi pêrozbahiyên kurdî û bîra çandî ve girê dide.

Context and sources / Çarçove û çavkanî

Compare the Kaveh/Zahhak episode in Ferdowsi's Shahnameh with modern Kurdish Newroz traditions. Their relationship is cultural and interpretive, not proof of one historical event.

2. Mem and Zîn | Mem û Zîn

ENGLISH

Mem and Zîn love one another, but their hopes are caught between social expectations, courtly rivalry and political division. In Ehmedê Xanî's celebrated poem, love is more than a private emotion: it exposes the forces that keep people apart.

Beko's intrigues contribute to the lovers' separation. Mem is imprisoned, and the possibility of a shared life fades. The tragedy does not erase their love; instead, it turns longing into a lasting question about justice, loyalty and the limits placed upon human freedom.

Xanî's literary treatment is especially important because the poem also reflects on language, authority and Kurdish collective life. Readers should distinguish this authored seventeenth-century literary work from anonymous folk legend.

KURMANCÎ

Mem û Zîn ji hev hez dîkin, lê hêviyên wan di nav bendên civakî, nakokiyên derbarê û dabeşbûnên siyasî de dimînin. Di mesnewiya navdar a Ehmedê Xanî de, evîn ne tenê hesteke kesane ye; ew hêzên ku mirovan ji hev dûr dixin jî nîşan dide.

Fêlbaziyên Beko dibin sedema dûrketina evîndaran. Mem tê zindanîkirin û hêviya jiyanê hevpar lawaz dibe. Ev trajedî evîna wan ji holê ranake; berevajî, hesreta wan dibe pirseke mayînde li ser dad, dilsozî û sînorên azadiya mirovan.

Berhema Xanî girîng e, ji ber ku ew li ser ziman, desthilat û jiyanê hevpar a kurdan jî difikire. Divê xwendevan vê berhema edebî ya sedsala heftemîn a dehan ji efsaneyên devkî yên bê-nivîskar cuda bikin.

Context and sources / Çarçove û çavkanî

Primary text: Ehmedê Xanî, Mem û Zîn (completed 1692). Interpretations and spellings vary across editions and translations.

3. Siyabend and Xecê | Siyabend û Xecê

ENGLISH

In versions of this oral love story, Siyabend and Xecê seek a life together despite obstacles created by their surroundings. Mountains and open landscapes offer both shelter and danger. Their attachment is tested not only by other people but also by the uncertainty of life beyond the village.

The story often reaches a tragic end. In some tellings, a wild animal and a fatal fall are central to the final events; details differ from singer to singer and region to region. What remains is the image of two lovers whose devotion survives in the voices of storytellers.

Siyabend and Xecê illustrates why oral literature should not be reduced to one definitive plot: each performance may preserve a different emphasis, dialogue or ending.

KURMANCÎ

Di hin guhertoyên vê çîroka evînê ya devkî de, Siyabend û Xecê dixwazin tevî astengiyên derdora xwe jiyanê hevpar ava bikin. Çiya û deşt hem penageh in hem jî cihên metirsiyê. Evîna wan ne tenê ji aliyê mirovan ve, lê ji aliyê nediyariya jiyanê derveyî gund ve jî tê ceribandin.

Çîrok gelek caran bi dawîyeke xemgîn diqede. Di hin vegotinên de heywanekî kovî û ketineke ku dibe sedema mirinê di dawiyê de girîng in; lê hûrgilî li gorî dengbêj û herêmê diguherin. Wêneya du

evîndaran di dengê çîrokbêjan de dijî.

Siyabend û Xecê nîşan dide ku çima divê edebiyata devkî bi tenê yek kurteçîroka qetî neyê sînorkirin: her performans dikare giraniyek, gotûbêjek an dawiyek cuda biparêze.

Context and sources / Çarçove û çavkanî

Oral epic and dengbêj repertoires contain multiple versions. Consult recorded performances and regional collections rather than treating this retelling as a canonical transcript.

4. Zembîlfiroş | Zembîlfiroş

ENGLISH

Zembîlfiroş, the basket seller, is remembered in Kurdish storytelling as a figure who chooses a modest life over privilege. In widely told versions, a man associated with wealth or high status turns away from worldly luxury and earns his living by selling baskets.

His beauty and integrity draw attention, and a powerful woman's desire places his convictions under pressure. He resists the temptation to abandon his principles. The tension between desire, dignity and spiritual commitment gives the story its emotional force.

The narrative exists in varying oral and written forms. It can be read as a meditation on ethical choice, rather than as a documented biography.

KURMANCÎ

Zembîlfiroş, ango firoşkarê zembîlan, di çîrokbêjiya kurdî de wek kesekî tê bibîranîn ku jiyaneke sade li şûna dewlemendiyê hildibijêre. Di gelek vegotinan de, zilamekî ku bi dewlemendî an payeya bilind ve girêdayî ye ji luksê dûr dikeve û bi firotina zembîlan debara xwe dike.

Bedewî û rastdariya wî bala mirovan dikşîne û daxwaza jineke xwedî hêz baweriya wî dixê ber ceribandî. Ew naxwaze ji prensîbên xwe vegere. Nakokiya di navbera daxwaz, rûmet û pabendbûna manewî de hêza hestiyar a çîrokê çêdike.

Ev çîrok di formên cuda yên devkî û nivîskî de heye. Mirov dikare wê wek ramanekê li ser hîlbijartina exlaqî bixwîne, ne wek jînenîgariya belgekîrî.

Context and sources / Çarçove û çavkanî

A well-known subject of Kurdish oral literature; compare regional recitations and editions. The characters and plot are not presented as verifiable historical persons.

5. Dimdim Castle | Keleha Dimdim

ENGLISH

Dimdim is different from the love legends: it is tied to a historical conflict. In the early seventeenth century, the fortress of Dimdim, associated with the Kurdish leader Amir Khan Bradost, became the site of a siege by Safavid forces under Shah Abbas I.

Historical writing and later Kurdish epic memory do not always tell the same story. In popular retellings, the defenders stand for autonomy and resistance in the face of overwhelming power. Their struggle becomes a moral landscape of courage, loss and collective remembrance.

The siege has a historical setting, but individual speeches, dramatic scenes and exact motivations in oral epics should not automatically be treated as established facts.

KURMANCÎ

Dimdim ji çîrokên evînê cuda ye: ew bi pevçûneke dîrokî ve girêdayî ye. Di destpêka sedsala heftemîn a dehan de, keleha Dimdim, ku bi mîrê kurd Emîr Xan Bradost ve tê girêdan, bû cihê dorpêçeke hêzên Sefewî di serdema Şah Abbasê Yekem de.

Nivîsên dîrokî û bîra destanî ya paşerojê her dem heman çîrokê nabêjin. Di vegotinên gelêrî de, parêzvan nîşana xweserî û berxwedanê li hember hêzeke mezin in. Têkoşîna wan dibe bîranîna wêrekî, windahî û hevpariyê.

Dorpêç xwedî çarçoveyeke dîrokî ye, lê gotarên kesan, dîmenên dramatîk û sedemên tam ên di destanên devkî de divê bêtî belge wek rastiyên piştrastkirî neyên qebûl kirin.

Context and sources / Çarçove û çavkanî

See the Encyclopaedia Iranica entry on Dimdim and scholarship on the Safavid-Kurdish frontier; distinguish documented siege history from later epic embellishment.

Why these stories matter | Çima ev çîrok girîng in?

Together, these narratives reveal different dimensions of Kurdish cultural expression: resistance to oppression, love across social boundaries, moral integrity, oral performance and remembrance of conflict. They have been transmitted in written poetry, family storytelling, music and dengbêj performance. The value of a legend lies not in proving every scene factual but in understanding how communities give meaning to their past.

Ev çîrok bi hev re aliyên cuda yên çanda kurdî nîşan didin: li dijî zordariyê rawestan, evîna ku sînorên civakî derbas dike, rastdarî, vegotina devkî û bîranîna pevçûnan. Ew bi helbesta nivîskî, çîrokbêjiya malbatî, muzîk û dengbêjiyê hatine veguhastin. Nirxa efsaneyê ne di piştrastkirina her dîmenê de ye, lê di têgihiştina awayê watedana civakan ji rabirdûya xwe de ye.

Selected sources | Çavkaniyên bijartî

- Ferdowsi. Shahnameh (Book of Kings), episodes of Zahhak and Kaveh; consult critical editions and scholarly translations.
- Ehmedê Xanî. Mem û Zîn (1692); consult a critical Kurmanji edition and scholarly introduction.
- Encyclopaedia Iranica, “Dimdim” (historical context for the fortress and siege): iranicaonline.org.
- Encyclopaedia Iranica, entries on Kurdish literature and oral traditions: iranicaonline.org.
- Christine Allison. The Yezidi Oral Tradition in Iraqi Kurdistan (Curzon, 2001), for comparative approaches to Kurdish-region oral transmission.
- For Siyabend û Xecê and Zembîlfiroş, compare named dengbêj recordings and regional textual editions; no single universal version is asserted here.

Editorial standard: This is an introductory cultural reader, not a critical edition. Kurdish dialectal and orthographic variants exist. Kurmanji passages are original adaptations, not quotations from primary texts.